

BEZOEKNOTITIE

Gemeente Groningen

Adres: Oosterstraat 18
Betreft: Winkelpand/woonhuis
Status: beeldbepalend pand/ **BBP**
Periode: maart 2000-03-27
Reden: koppeling van het voor- en achterhuis
Onderzocht door: Jan van der Hoeve, Ewa Soroka

Oosterstraat 18 bestaat uit een rechthoekig, drielaags voorhuis met een dak met plat en twee schilden en een tweelaags achterhuis met een plat dak. Tussen de twee huizen, die verbonden zijn door een tweelaagse gang aan de noordzijde, is een binnenplaats vrijgehouden. Achter het achterhuis bevindt zich een kleine rechthoekige tuin begrensd door muren van omliggende bebouwing.

Naar aanleiding van de geplande verbouwing die onder andere de koppeling van voor- en achterhuis omvat door overbouw van de binnenplaats, heeft een bouwhistorische verkenning plaatsgevonden, waarbij met name de achtergevel van het voorhuis en de voorgevel en het interieur op de begane grond van het achterhuis zijn gedocumenteerd. Deze elementen worden door de verbouwingsplannen met sloop bedreigd.

Bouwgeschiedenis.

De Oosterstraat was vanaf de vroege Middeleeuwen een van de belangrijkste straten in de stad die, net zoals de parallel lopende Herestraat, een functie had als doorgangsroute vanuit het zuiden richting Grote Markt en verder naar het noorden. Langs de straat verzeen vroeg – tenminste vanaf begin 13^e eeuw - voorname stenen huizen en waarschijnlijk al in de 14-15^e eeuw was de straat aaneengesloten volgebouwd. Vele panden hier hebben een oude, middeleeuwse kern. Ook bij het naastgelegen huis, Oosterstraat 20, dat van Oosterstraat 18 door een ozendrup was gescheiden, is in de zijgevel een groot baksteenformaat aangetroffen (vijflagenmaat 42 cm), wat van een behoorlijke ouderdom (15^e eeuw) van het muurwerk getuigt.

Op de kaart van Haubois uit 1632 is het perceel Oosterstraat 18 bebouwd met een rechthoekig, tweelaags voorhuis met een zadeldak dat een eenvoudig topgevel heeft en een vrijstaand, tweelaags achterhuis ook met zadeldak.

Op de minuut kaart uit 1828 is op dit perceel alleen maar het voorhuis met een vrij terrein erachter onder één kadastraal nummer te vinden. Het door Haubois getekende achterhuis was toen waarschijnlijk afgebroken en een nieuw nog niet gebouwd. De oostelijke grens van het terrein vormde een klein, rechthoekig gebouw, dat bij een naastliggend perceel hoort. Dit gebouw bestond dus voordat het huidige achterhuis werd gebouwd; het staat ook op alle archieffoto's van eind 19^e/ begin 20^e eeuw en tot op de dag van vandaag beperkt het de afmetingen van de achtertuint.

Op de archieffoto uit ca. 1880 is het voormalige voorhuis Oosterstraat 18 herkenbaar: het had een halsgevel met klauwstukken die in de 2^e helft van de 17^e eeuw vaak voorkwamen en grote rechthoekige schuiframen met een decoratieve omlijsting uit ca. 1870. Uit een vergelijking tussen de oude en de huidige kadastrale kaart blijkt dat het voorhuis toen dieper was.

Rond 1900 werd het voorhuis gesloopt. De weinige niet gepleisterde fragmenten van de muren bewijzen dat de gevels in de nieuwe vorm van machinaal gevormde baksteen werd opgetrokken. Dat gebeurde zeker voor 1913, wanneer het huis in de huidige opzet op een luchtfoto is te zien.

Op de archieffoto's heeft het achterhuis de huidige vorm: een tweelaags rechthoekig gebouw met een plat dak.

De westelijke voorgevel en de zuidelijke zijgevel zijn uit grote bakstenen opgetrokken (28-29 x 15-15,5 x 7-7,5 cm, tienlagenmaat 79 cm). Dat zouden de restanten van het vroegere achterhuis kunnen zijn dat op de kaart van Haubois werd afgebeeld, maar het metselwerk is onregelmatig en op de bakstenen zijn restanten van de oorspronkelijke buiten- en binnenafwerking zichtbaar (pleisterwerk en kalklaag). Het is daarom aannemelijk dat deze muren van hergebruikte bakstenen zijn opgetrokken. Tijdens deze bouwfase nam het achterhuis de volledige breedte van het perceel in beslag. De buitenmuur van het noordelijke buurpand diende als zijmuur, wat nog te zien is in de achterkamer, waar het stucplafond een rond raampje van het buurhuis half bedekt. Op grond van de binnenafwerking kunnen wij het achterhuis in zijn huidige vorm op de jaren 60-70 van de 19^e eeuw dateren (de tijd waaruit ook de omlijsting van de ramen in de voorgevel van het voorhuis, nog te zien op de archieffoto uit ca. 1880, dateert).

Na het herbouwen van het voorhuis, rond 1900, werd een verbinding gemaakt met het oorspronkelijk op zich zelf staande achterhuis in de vorm van een tweelaagse gang aan de noordzijde. De deur met een bovenlicht, die zich links van het raam in de voorgevel bevond, werd gedeeltelijk dichtgemetseld met machinaal gevormde baksteen.

Het voorhuis

De begane grond van het voorhuis en de twee verdiepingen daarboven hebben dezelfde hoogte, bovenop bevindt zich nog een hoge kroonlijst. Daarmee is het pand aanzienlijk hoger dan de rest van de bebouwing in de straat.

De voorgevel op de begane grond is driedelig: een brede raamopening wordt geflankeerd door twee deuren; de houten winkelpui is origineel. De driedeling wordt op de tweede en de derde verdieping herhaald, maar dan door raamopeningen met dezelfde breedte. De hoge ramen zijn in diepe nissen geplaatst, die de vorm van gemetselde bogen op zuilen hebben. Op de eerste verdieping zijn dat gedrukte spitsbogen met ramen in dezelfde vorm, op de tweede verdieping zijn de segmentbogen gevuld met rechthoekige ramen. De voorgevel wordt door een geprofileerde kroonlijst op consoles afgesloten.

De begane grond-indeling van het voorhuis is heel eenvoudig: aan de noordzijde bevindt zich een trap naar de verdieping, de rest van de ruimte wordt ingenomen door de winkel (kapperszaak). Het achterste gedeelte, afgescheiden door een dwarswand, functioneert als keuken/personeelsruimte. In het verlengde van het trappenhuis aan de noord kant werd de gang naar het achterhuis gebouwd. De achtergevel heeft op de begane grond één groot raam. Daarnaast, in de hoek tussen de gang en de achtergevel, is een bijgebouwtje met WC geplaatst.

De verdiepingen van het voorhuis werden niet bezocht.

Het achterhuis.

De voorgevel van het achterhuis heeft op de begane grond en op de verdieping één groot raam. De toegang tot het pand is opgenomen in een overdekte gang aan de noordzijde, waar aan de kant van de binnenplaats een dubbele glas-in-lood deur is geplaatst.

Op de begane grond werd de gang binnen het achterhuis doorgetrokken tot ongeveer de helft van zijn diepte. Een tweetal deuren aan de zuidzijde gaf toegang tot een vierkante ruimte (keuken?) en een kleinere ruimte zonder daglicht (bergruimte of alkoof?). De keuken was tijdens het bezoek niet toegankelijk. Door een luik boven de keukendeur was een balklaag met geprofileerde balken te zien. Dat is de oorspronkelijke balklaag, waarvan de balken onbeschilderd bleven, mogelijk omdat nog tijdens het bouwen werd besloten tot het horizontaal opdelen van deze ruimte in keuken en een bergplaats. Er werd een verlaagd plafond op de hoogte van het kalf van het keukenraam aangebracht; tussen dit plafond en de balklaag ontstond een ca. 1,2m. hoge opbergruimte.

De gang eindigt met een deur die toegang geeft tot een grote achterkamer (tuinkamer). Deze oorspronkelijk rechthoekige kamer werd op een bepaald moment naar het westen verlengd door het slopen van een houten wand die de kamer en de alkoof (?) scheidde. De oostelijke wand (achtergevel) is volledig door grote tuindeuren en ramen gevuld. De hoeken van deze wand zijn schuin afgesneden: in de noordoostelijke hoek is een schouw met marmeren schouwmantel en boezem met twee corinthische zuilen geplaatst, in de tegenoverliggende hoek werd een kast ingebouwd. De kamer heeft een stucplafond, waarop in het midden een groot rozet, aan de randen geprofileerd lijstwerk en in de hoeken versieringen in de vorm van gedraaide 'knoppen' werden aangebracht. Het plafond dekt een rond raampje in de noordelijke wand half af. Het muuroppervlak werd ruw afgewerkt omdat de wanden oorspronkelijk waren bedekt met een op houten lijsten bespannen stof.

Op basis van de detaillering van de deuren in de gang, van de schouw en het stucplafond in de achterkamer kunnen wij de bouw van het achterhuis dateren op de jaren 60-70 van de 19^e eeuw. De kleurafwerkingen van deze elementen zijn modern. Er zijn minstens drie kalklagen op de bakstenen muren aanwezig en de oorspronkelijke kleuren zijn niet meer zichtbaar.

De verdieping, gebruikt als woning werd niet bezocht.

Waardstelling

Het voorhuis is een voorbeeld van de eclectische stijl van rond 1900. Het heeft de status van beeldbepalend pand (BBP). In de twintigste eeuw zijn in de voorgevel geen veranderingen aangebracht.

Het achterhuis heeft op de begane grond zijn oorspronkelijke indeling en interieur-afwerking behouden en vormt een karakteristiek geheel.

In de geschiedenis van Oosterstraat 18 waren het voorhuis en het achterhuis twee aparte, zelfstandige bouwelementen. Zelfs het verbinden met een gang heeft deze onafhankelijkheid niet verstoord: een open binnenplaats tussen de twee huizen bleef bestaan. De koppeling zal deze eeuwenoude situatie veranderen tenzij de structuur na de verbouwing (voor- en achterhuis gedeeld door een binnenplaats) herkenbaar blijft.

Als de plannen voor de verbouwing doorgaan, is het wenselijk om sommige bouwmaterialen te behouden (deuren, schouwelementen, tuindeuren).

Oosterstraat 18

Kadastraal nr. 2170, sectie H 1, Gemeente Groningen
Bouwdossier nr. B 14283

1929 Aansluiting op het gemeentelijke rioolsysteem.

1950/60 Correspondentie betreffende het slechte onderhoud van het gebouw.